

Маріупольський
університет

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН У СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ПРОСТІР

Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції

12 грудня 2025 року

Київ 2025

Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір: Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції, 12 грудня 2025 р. / За заг. ред. к.е.н., доцента Марени Т.В. — Київ: МДУ, 2025. — 118 с.

Конференція присвячена проблемам активізації процесу інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір. В роботі конференції приймають участь науковці, викладачі, фахівці-практики, здобувачі вищої освіти.

Основні напрями роботи конференції:

- Безпекова складова соціально-економічного розвитку країн світу;
- Розвиток інтеграційних процесів в умовах військово-політичного конфлікту;
- Розвиток міжнародних фінансово-кредитних та валютних відносин в умовах глобалізації;
- Інноваційно-інвестиційна діяльність країн світу;
- Забезпечення конкурентоспроможності національних економік;
- Проблеми забезпечення сталого розвитку;
- Особливості повоєнного відновлення економіки України.

Організаційний комітет конференції ставить перед собою такі задачі:

1. Обмін практичними і теоретичними напрацюваннями учасників конференції у сфері вивчення особливостей інтеграції країн у систему світогосподарських зв'язків;
2. Розробка напрямів розвитку міжнародних економічних відносин країн світу.

Окремо варто відзначити роль митних брокерів, логістичних операторів та спеціалізованих компаній, які забезпечують професійний супровід оформлення. Оскільки система Німеччини є дуже деталізованою, компанії, які не мають достатнього досвіду, можуть помилятися у визначенні коду товару, підготовці документів чи вказанні вартості, що призводить до затримок і фінансових санкцій. Митні брокери допомагають уникнути таких проблем, забезпечуючи точність даних, своєчасність подання документів та правильність вибору митної процедури. Це особливо актуально для міжнародних перевізників і виробників, які працюють на кількох ринках одночасно.

Загалом митна система Німеччини побудована на принципах максимального контролю, цифровізації та прозорості, що робить її однією з найбільш ефективних у світі. Вона дозволяє швидко оформлювати вантажі за умови дотримання всіх правил, але водночас реагує дуже жорстко на будь-які порушення. Поєднання сучасних електронних систем, детального законодавства та сильної інституційної бази створює високий рівень відповідальності для бізнесу. Тому успішне митне оформлення в Німеччині можливе лише за умови точності, підготовленості та повного дотримання вимог, що забезпечує безпечний і передбачуваний рух товарів у межах міжнародної торгівлі.

Висновки. Митне оформлення в Німеччині характеризується високою цифровізацією, строгими вимогами до документів, акцентом на безпеку та прозорістю процедур. Глибока інтеграція з правовою системою ЄС, розвиток електронних сервісів та ефективна робота митної служби роблять Німеччину однією з найорганізованіших у сфері контролю міжнародної торгівлі. Для успішного оформлення вантажів необхідно дотримуватися всіх нормативних вимог, забезпечувати точність інформації та належну підготовку документів, що гарантує швидке і безпечне переміщення товарів.

Список використаних джерел:

1. Zoll – German Customs. Federal Customs Administration. URL: https://www.zoll.de/DE/Home/home_node.html.
2. LIS – ATLAS & NCTS Systems Overview. Logistics Information Systems. URL: <https://www.lis.eu/en/software/>.
3. M9 Logistics – Customs Clearance in Germany: Export, Import, Transit. URL: <https://m9logistics.com/customs-%D1%81learance-in-germany-export-import-transit/>.

ГРИГОР'ЄВА В.В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права,
Маріупольський державний університет

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Податковий статус громадян України за кордоном є однією з ключових проблем сучасного податкового права, що загострилася внаслідок масового виїзду українців після початку повномасштабної агресії РФ. Від правильного визначення статусу податкового резидента залежать як обсяг податкових обов'язків в Україні та за кордоном, так і ризики подвійного оподаткування, яке покликані мінімізувати міжнародні договори про уникнення подвійного оподаткування.

Метою дослідження є з'ясування змісту податкового статусу громадянина України, який перебуває за кордоном, аналіз основних механізмів уникнення подвійного оподаткування, передбачених українським законодавством та міжнародними договорами, а також здійснення порівняльної характеристики підходів окремих країн, зокрема Польщі, Німеччини, Італії, Великої Британії, до визначення податкового резидентства фізичних осіб.

Податковий кодекс України (далі – ПКУ) виходить із класичної для сучасного податкового права концепції розмежування резидентів і нерезидентів. Відповідно до пп. 14.1.213 ст. 14 ПКУ податковим резидентом є фізична особа, яка має місце проживання в Україні; у разі множинності критеріїв застосовується послідовний “каскадний” підхід: постійне місце проживання в Україні; центр життєвих інтересів (сім’я, місце основної діяльності, наявність майна тощо); перебування в Україні не менше 183 днів протягом податкового року; громадянство як субсидіарний критерій [1].

Резидент України підлягає оподаткуванню з так званого “світового доходу”, тобто з усіх доходів, отриманих як з джерел в Україні, так і за її межами (п. 162.1, п. 163.1 ПКУ) [1]. Нерезидент – лише з доходів, джерело походження яких знаходиться на території України. Водночас у ситуації, коли громадянин України тривалий час проживає та працює за кордоном, він може одночасно відповідати критеріям резидентства двох держав – України та держави перебування. Саме така “подвійна прив’язаність” зумовлює виникнення подвійного оподаткування.

У доктрині подвійне оподаткування визначається як оподаткування одного й того самого платника з одного й того самого об’єкта оподаткування в двох (чи більше) державах за певний період [2]. Найпоширенішими є ситуації, коли: громадянин України офіційно працевлаштований за кордоном; виконує дистанційну роботу на українського роботодавця з території іншої держави; провадить підприємницьку діяльність за участю іноземних контрагентів; зберігає зв’язок з Україною (реєстрація місця проживання, сім’я, активи), але фактично проживає за межами держави більшу частину року.

За таких умов ключового значення набувають положення міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування та міжнародні стандарти, вироблені Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Базовим міжнародним документом у сфері податкового резидентства фізичних осіб є Модельна конвенція ОЕСР про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу [3]. Стаття 4 цієї Конвенції передбачає так звані “правила розв’язання колізій резидентства” (tie-breaker rules) на випадок, коли особа відповідно до внутрішнього права кожної з договірних держав вважається її резидентом.

Послідовність критеріїв є спільною для багатьох двосторонніх конвенцій:

- *постійне житло* - резидентом вважається держава, де фізична особа має постійне житло.
- *центр життєвих інтересів*, якщо постійне житло є в обох державах, вирішальним є тісніші особисті та економічні зв’язки.
- *звичайне місце проживання*, якщо неможливо визначити центр життєвих інтересів, враховується держава, у якій особа зазвичай проживає.
- *громадянство*, як додатковий критерій.
- *взаємна домовленість компетентних органів*, якщо попередні критерії не дають однозначного результату, питання розв’язується шляхом переговорів компетентних органів договірних держав [3].

Україна уклала понад 70 двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування, у тому числі з основними країнами ЄС та іншими популярними напрямками міграції: Польщею, Німеччиною, Італією, Великою Британією, США тощо [4]. Ці угоди, як правило, містять:

- розподіл податкової юрисдикції щодо основних видів доходів (заробітна плата, підприємницький дохід, дивіденди, проценти, роялті, доходи від нерухомості, доходи незалежних професій тощо);
- спеціальні правила оподаткування найманої праці, директорських винагород, доходів артистів та спортсменів;
- положення про метод усунення подвійного оподаткування.

Для України типовим є метод податкового кредиту (tax credit): сума податку, сплаченого за кордоном, зараховується під час обчислення ПДФО в Україні, але не може

перевищувати суму українського податку з такого доходу (п. 13.5 ПКУ та відповідні статті конвенцій) [1; 5].

Законні підстави уникнення подвійного оподаткування для громадянина України, який отримує іноземний дохід, полягають у:

- правильному визначенні податкового статусу (резидент чи нерезидент України) відповідно до ПКУ та положень конкретної конвенції.

- застосуванні норм двосторонньої конвенції, які або розподіляють податкові повноваження (надаючи право оподатковувати лише одній державі), або допускають оподаткування в обох державах із подальшим зарахуванням іноземного податку.

- процедурному забезпеченні: отримання в податковому органі України довідки-підтвердження статусу податкового резидента, подання її до податкових органів іноземної держави, документальне підтвердження факту та розміру сплати податку за кордоном [6].

Крім двосторонніх угод, на договірну мережу України впливають положення Багатосторонньої конвенції MLI (Multilateral Instrument) 2016 р., спрямованої на впровадження заходів з протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутків з-під оподаткування (BEPS). Одним із ключових елементів MLI є тест основної мети (Principal Purpose Test), який забороняє надання договірних переваг, якщо однією з головних цілей транзакції чи структурування є їх отримання [7]. Для українських резидентів це означає необхідність обережного податкового планування при використанні іноземних структур.

У Республіці Польща податкове резидентство фізичних осіб визначається за двома ключовими критеріями: наявність центру особистих або економічних інтересів (*ośrodek interesów życiowych*) на території Польщі, або перебування в Польщі понад 183 дні у податковому році [8].

Особа, яка відповідає хоча б одному з цих критеріїв, визнається податковим резидентом Польщі та оподатковується з усіх світових доходів. Для багатьох українців, які перебували у Польщі понад 183 дні та інтегрувалися у польське економічне й соціальне середовище, це означає набуття статусу польського резидента.

Податковий статус таких осіб щодо України визначається за положеннями Конвенції між Урядом України і Урядом Республіки Польща про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна 1993 р. [9]. Застосовуючи *tie-breaker* правила, компетентні органи та самі платники мають з'ясувати, у якій державі фактично зосереджений центр життєвих інтересів. За наявності переконливих зв'язків з Польщею саме вона визнається "остаточним" резидентом, а Україна – державою, де особа має обмежений (за джерелом доходу) податковий обов'язок.

Німецьке податкове право виходить із критеріїв наявності житла (*Wohnsitz*) та звичайного місця перебування (*gewöhnlicher Aufenthalt*). Фізична особа вважається резидентом, якщо: має у Німеччині житло, яке вона утримує та фактично використовує; або перебуває на території Німеччини безперервно понад шість місяців (короткі виїзди не переривають строк) [10].

Резидент ФРН підлягає оподаткуванню з усіх доходів, незалежно від місця їх отримання. Угодою між Україною та ФРН про уникнення подвійного оподаткування 1995 р. передбачено, що доходи від найманої праці, як правило, оподатковуються в державі, де здійснюється робота, за певними винятками (наприклад, якщо перебування не перевищує 183 днів, а роботодавець – нерезидент держави роботи) [11]. Для українців, які тривалий час працюють у Німеччині, основним механізмом уникнення подвійного оподаткування є зарахування німецького податку в Україні за умови збереження статусу українського резидента або визнання Німеччини "остаточною" державою резидентства.

В Італійській Республіці фізична особа визнається податковим резидентом, якщо протягом більшої частини податкового року (понад 183 дні) вона: зареєстрована в реєстрі населення; фактично проживає в Італії; має там доміцилій (*domicilio*) у розумінні цивільного законодавства [12].

Для українців, які отримали дозвіл на проживання та тривалий час перебувають в Італії, існує високий ризик визнання їх італійськими податковими резидентами. Відповідно до Конвенції між Урядом України та Урядом Італійської Республіки про уникнення подвійного оподаткування 1997 р. доходи від роботи за наймом, підприємницької діяльності та інші види доходів розподіляються між державами за моделлю ОЕСР [13]; при цьому застосовуються колізійні правила ст. 4 Конвенції для визначення єдиного центру оподаткування.

У Сполученому Королівстві діє Статутний тест резидентства (Statutory Residence Test – SRT), який поєднує автоматичні тести резидентства/нерезидентства (кількість днів, повна зайнятість у країні тощо) із системою “достатніх зв’язків” (sufficient ties): сімейні, робочі, попереднє перебування, доступне житло, 90-денне правило [14].

Convention between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation 1993 р. містить традиційний набір положень щодо розподілу податкової юрисдикції [15]. Для українських громадян, які проводять частину року у Великій Британії (наприклад, у зв’язку з навчанням чи роботою), важливим є документальне підтвердження того, що центр життєвих інтересів залишається в Україні (сім’я, основний бізнес, житло), що дає підстави наполягати на українському резидентстві за tie-breaker правилами.

Отже, податковий статус громадянина України, який перебуває за кордоном, визначається не його громадянством, а сукупністю критеріїв резидентства, закріплених у Податковому кодексі України та міжнародних договорах. Громадянство виступає лише допоміжним критерієм у разі неможливості визначити резидентство за іншими ознаками.

Законні підстави уникнення подвійного оподаткування ґрунтуються на:

- застосуванні положень двосторонніх конвенцій про уникнення подвійного оподаткування, які розподіляють податкові повноваження між державами;
- використанні методу податкового кредиту, що дозволяє зарахувати податок, сплачений за кордоном, у рахунок українського ПДФО;
- належному процедурному оформленні (отримання та подання довідок про резидентство, підтвердження сплати іноземних податків).

Порівняльний аналіз показує конвергенцію підходів щодо ключових критеріїв (183 дні, центр життєвих інтересів, постійне житло), але й виявляє специфіку на рівні деталей: статутні тести, акцент на реєстраційних даних, особливі режими для мігрантів і біженців. Це зумовлює потребу в професійному податковому консультуванні для громадян, які переміщуються між юрисдикціями.

Враховуючи світовий досвід, на нашу думку, доцільно запропонувати напрями удосконалення українського законодавства, зокрема: деталізація в національному законодавстві спеціальних норм щодо оподаткування громадян України, які тривалий час перебувають за кордоном, у тому числі в статусі тимчасового захисту; розвиток електронних сервісів державних податкових органів для автоматизованого визначення податкового резидентства та подання заяв на зарахування іноземних податків. Важливим напрямом необхідно визначити, проведення інформаційно-роз’яснювальної роботи для громадян України за кордоном щодо їхніх податкових прав та обов’язків.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–17. Ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>
2. Кучерявенко М. П. Податкове право: підручник. Харків: Право, 2012. 528 с.
3. OECD. Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version. Paris: OECD Publishing, 2017. 852 p. URL: https://www.oecd.org/en/publications/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2017_mtc_cond-2017-en.html
4. Угоди про уникнення подвійного оподаткування, укладені Україною Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua>

5. Конвенція між Урядом України та Урядом Республіки Польща про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та запобігання ухиленню від сплати податків: Міжнародний документ від 12 січня 1993 року. 2006. Офіційний вісник України: 17: 366. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_168#Text
6. Порядок підтвердження статусу податкового резидента України Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua>
7. Multilateral Convention to Implement Tax Treaty Related Measures to Prevent Base Erosion and Profit Shifting (MLI). Paris: OECD, 2016. URL: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/beps-ml/multilateral-convention-to-implement-tax-treaty-related-measures-to-prevent-beps.pdf>
8. Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych // Dz.U. 1991, nr 80, poz. 350 z późn. zm. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19910800350>
9. Konwencja między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy w sprawie unikania podwójnego opodatkowania доходів і majątku z dnia 12.01.1993 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19940630269>
10. Einkommensteuergesetz (EStG) vom 16. Oktober 1934 // BGBI. I S. 1005, zuletzt geändert durch Gesetz vom 20.12.2022. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/estg/BJNR010050934.html>
11. Угода між Україною та Федеративною Республікою Німеччина про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи та майно: Міжнародний документ від 03.07.1995. 2008. Офіційний вісник України 14: 37. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_001.
12. Testo unico delle imposte sui redditi (TUIR): Decreto del Presidente della Repubblica 22 dicembre 1986, n. 917. URL: <https://def.finanze.it/DocTribFrontend/getAttoNormativoDetail.do?ACTION=getSommario&id=%7B31D694E8-4398-4030-873B-FEAF5A6647F9%7D>
13. Конвенція між Урядом України та Урядом Італійської Республіки про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу та запобігання податкових ухилень від 26.02.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_011#Text
14. HM Revenue & Customs. Statutory Residence Test (SRT): RDR3 Guidance Note. London: HMRC, 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/rdr3-statutory-residence-test-srt/guidance-note-for-statutory-residence-test-srt-rdr3>
15. Конвенція між Урядом України і Урядом Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії про усунення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доход і на приріст вартості майна від 10.02.1993. Офіційний вісник України, 2005. № 29. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/826_648